

Till Klimat- och näringslivsdepartementet

Yttrande KN2024/02540 - Remiss - Promemorian Att åter möjliggöra utvinning av uran

Remissinstansen diarienummer: KN 2024/02540

Sammanfattning av Östersunds kommuns synpunkter

1. Östersunds kommun motsätter sig alla inskränkningar i det kommunala vetot.
2. Östersunds kommun anser att förbudet mot att utvinna uran ska kvarstå och att uran därmed även i fortsättningen inte ska utgöra en koncessionsmineral.
3. Östersunds kommun anser även att ett tillägg bör göras i minerallagen och/eller miljöbalken med syfte att förbjuda all gruvbrytning i alunskiffer.

Yttrande

Östersunds kommun har tagit del av förslagen i promemorian Att åter möjliggöra utvinning av uran, K2024/02540, och avstyrker promemorian i sin helhet.

Angående det kommunala vetot

Östersunds kommun motsätter sig alla inskränkningar i det kommunala vetot då det skulle riskera leda till en betydligt försvagad möjlighet att företräda kommuninvånarna och deras intressen. Det kommunala självstyret är inskrivet i regeringsformen och är förutsättning för att kommunen skall kunna värna medborgarens bästa ur ett lokalt perspektiv. Östersunds kommun har att ta ställning till ett stort antal frågor som rör tillåtligheten av etablering av uranbrytning, exempelvis vattenförsörjning, urfolksrättigheter och frågor om markanvändning. Utifrån det kommunala uppdraget att bevaka våra invånares intressen, bör vetot kvarstå.

Det ska också särskilt påtalas att promemorians förslag om inskränkningar i det kommunala vetot är otydligt formulerat, exempelvis skrivningarna om mindre gruvor, vilket försvårar bedömningen av förslagets risker. Östersunds kommun anser inte att det är acceptabelt att ett så ingripande förslag som detta beskrivs med så pass stor otydlighet.

Uranbrytningsförbudet bör kvarstå

Gruvbrytning omkring Storsjön i Jämtland skulle innebära stora miljörisker för den vattentäkt som är en oumbärlig vattenresurs för större delen av Jämtlands befolkning. Däribland Östersunds kommun med drygt 65 000 invånare. För merparten av dessa invånare är Storsjön den enda möjliga dricksvattentäkten. Det innebär att majoriteten av Jämtlands befolkning är helt beroende av att kunna ta sitt dricksvatten ur Storsjön och att en förorening av densamma skulle ha allvarliga konsekvenser för människors och djurs hälsa.

Storsjöbygden utgör en för landet unik kulturbygd genom kombinationen av kalkrik, bördig jordbruksmark och närliggande obruten fjällnatur. Klimat och jordmån medger ett jordbruk som kan bedrivas med förhållandevis låga insatser av konstgödsel och bekämpningsmedel. Att värna den bördiga och gynnsamma jordbruksmarken är viktigt ur livsmedelsförsörjnings- och säkerhetssynpunkt, i synnerhet i ett långsiktigt perspektiv. Den lokala småskaliga matproduktionen i Jämtland och runt Storsjön är nationellt erkänd. Här finns en unik matkultur och staden Östersund har erkänts som Creative City genom UNESCO.

Turism är en stor del av Östersunds och länets näringsliv. Ekonomierna som skapas av skogar, fjäll och sjöar är förutsättningar för företag, sysselsättning och en meningsfull fritid för våra medborgare. Friluftsliv, jakt, fiske, bär- och svampplockning vilar på att våra ekosystem förblir fungerande och oförorenade. Förslaget om att upphäva uranbrytningsförbudet riskerar dessa arbetstillfällen och företag.

De största uranförande malmmineraliseringarna i Sverige finns i alunskiffer, längs fjällkedjan i norra Sverige, bland annat i Jämtland, i Västergötland, Närke och Skåne. De prospekteringar som gjorts under flera årtionden tillbaka visar att alunskiffern förutom tungmetaller och kol även innehåller svavel. En viss naturlig urlakning till omgivande miljöer sker alltjämt men processen är långsam så länge man inte genom brytning eller annan bearbetning av alunskiffern möjliggör oxidation i kontakt med luften eller ytvatten.

Östersunds kommun uppfattar att ett av de viktigaste motiven för att ett förbud mot utvinning av uran i Sverige infördes år 2019, var att uranbrytning ansågs förknippat med en lång rad miljörisker. Miljöproblem har uppträtt vid många urangrutor som tagits upp sedan kärnvapenkapplöpningen inleddes under andra världskriget. Ett tillåtande av uranbrytning i alunskiffer skulle innebära stora miljörisker inte minst avseende påverkan på vattenförsörjning och livsmedelsproduktion. Av Östersunds kommuns översiktsplan framgår att kommunen motsätter sig all prospektering, provbrytning och brytning av uran i kommunen.

Även i andra delar av Sverige där uranmineraliseringar förekommer i alunskiffer eller utbreder sig bördiga jordbrukslandskap. Såväl i Skåne, Närke och Västergötland finns stora jordbruksområden som utgör några av de viktigaste livsmedelsproducerande områdena i landet.

Vid brytning i alunskiffer frigörs finkornigt material som kan transporteras långt och sedimentera i vattendragens och sjöarnas bottenar. Sulfidinnehållet medför en pH-sänkning som påskyndar urlakning av metaller. Processen går snabbare när alunskiffern bearbetas än om den lämnas orörd under den moränlera som oftast täcker alunskifferformationerna i Jämtland.

Alla historiska erfarenheter av utvinning ur alunskiffer avskräcker. Deponierna i Kvarntorpshögen i Närke och Ranstadverket i Västergötland är varnande exempel. Även om de är resultatet av över 50 år gamla och relativt småskaliga verksamheter så har försök att stoppa ännu i dag pågående läckage av giftigt lakvatten kostat många hundratal miljoner kronor. Internationella erfarenheter av alunskifferexploatering, bland annat i Estland och Tyskland, visar också på stora och kostsamma miljöproblem.

Alunskifferutredningen (SOU 2020:71) som presenterades år 2020 drog två särskilt centrala slutsatser. För det första konstaterades att utvinning av metaller och mineral ur alunskiffer inte förekommer i Sverige och att det finns stora kunskapsluckor kring miljöriskerna. För det andra konstaterades att det saknas beprövade och hållbara metoder för att hantera sådan utvinning ur alunskiffern, vars egenskaper på väsentliga punkter skiljer sig från andra bergarter. Trots detta föreslog Alunskifferutredningen bara symboliska regeländringar.

Till dess att hållbara, beprövade metoder för utvinning av metaller och mineral ur alunskiffer har forskats fram och redovisats vore det mot den kunskap som idag finns ödesdigert att åter tillåta uranutvinning i Sverige med tanke på de omfattande och allvarliga risker för miljön, vattenförsörjningen, livsmedelsproduktionen och framtida levnadsvillkor ett sådant beslut skulle innebära.

Att tillgång ges till sällsynta jordartsmetaller genom gruvdrift är av vikt för teknikutveckling och grön omställning. Gruvdrift får dock inte innebära ingrepp som riskerar att ge ödesdiga konsekvenser för framtida levnadsvillkor i vår och andra kommuner runt om i Sverige.

Östersunds kommun anser därför att förbudet mot att utvinna uran ska kvarstå och att uran därmed även i fortsättningen inte ska utgöra en koncessionsmineral.

Östersunds kommun
Kommunstyrelsen